

Statistikanõukogu
esimese koosseisu 2012. aasta tegevuse
aruanne

Tallinn 2013

Kokkuvõte

Statistikanõukogu on riikliku statistika tegijaid — Statistikaametit ja Eesti Panka — ning Rahandusministeeriumi nõustav organ, mille moodustab riikliku statistika seaduse alusel Vabariigi Valitsus oma korraldusega. Statistikanõukogus on riikliku statistika tegijad, tarbijad, andmeesitajad ning valdkonnaekspertid — kokku 13 liiget. Statistikanõukogu koosseisu volituste tähtaeg on neli aastat. Praegune koosseis sai volitused jaanuaris 2011. 2012. aastal pidas statistikanõukogul seitse koosolekut.

Statistikanõukogu peab vajalikuks oma teisest tööaastast esile tuua neli teemat:

- statistikaprogrammi kohta arvamuse avaldamine;
- Euroopa statistika põhimõtete ja kvaliteedikriteeriumidega tutvumine;
- Statistikaameti peadirektori kandidaadi kohta arvamuse esitamine;
- ülevaade registripõhise statistika tegemisest.

Statistikaprogrammile sai statistikanõukogu anda eelmise aastaga võrreldes sisulisema hinnangu, sest oskas küsida vajalikku lisainfot. Nõukogu tutvus põhjalikult uute statistikatööde ja eelarve planeerimisega ning sedastas, et uute tööde tegemine Statistikaameti sisemiste ressursside arvel on viinud olukorrani, kus pärsitud on tööde kvaliteet ja organisatsiooni jätkusuutlikkus. Riikliku statistika vajaduse rahuldamisest objektiivse pildi andmiseks soovitas statistikanõukogu esitada Statistikaameti statistikatööde loetelus edaspidi ka need statistikatööd, mis rahalise katte puudumise tõttu on programmist välja jäänud.

Statistikanõukogu jätkas nii Statistikaameti vastavuse analüüsi **Euroopa statistika tegevusjuhise** põhimõtetele kui ka riigiasutuste koostöö jälgimist oma esimesel tööaastal tehtud ettepaneku (muuta Tervise Arengu Instituut (TAI) riikliku statistika tegijaks) realiseerimiseks.

Statistikanõukogu peab positiivseks, et seekordne konkurss Statistikaameti **peadirektori ametikohale** õnnestus ning statistikanõukogul oli võimalik esitatud kandidaat heaks kiita. Nõukogu ootab 2013. aastal uuel peadirektorilt ülevaadet Statistikaameti strateegilistest valikutest.

Statistikanõukogu jälgis 2011. aasta **rahva ja eluruumide loenduse** andmekogumise ja andmetöötluse käiku, esialgsete tulemuste avaldamist mais 2012 ning ettevalmistusi põhitulemuste avaldamiseks detsembris 2012. Statistikanõukogu jätkab **registripõhise** rahva ja eluruumide loenduse ettevalmistuse jälgimist järgmiseks, 2020. aasta loendusvooruks.

Sissejuhatus

Statistikanõukogu eesmärk on nõustada riikliku statistika tegijaid Statistikaametit ja Eesti Panka ning riikliku statistika korralduse eest vastutavat Rahandusministeeriumi. Statistikanõukogu aitab tagada riikliku statistika ja selle tegijate sõltumatust poliitilistest ja/või väikeste gruppide huvidest ja mõjutustest ning juhendada ühiskonna vajadustest, olles vahendaja riikliku statistika tegijate ja tarbijate vahel. Statistikanõukogu aitab hoida mõistlikkuse piires ettevõtjate ja eraisikute andmeesituskoormust ning arvestada ühiskonna võimet riikliku statistika tegemist rahastada. Statistikanõukogus on esindatud asjaomased huvigrupid – riikliku statistika tegijad, tarbijad, andmeesitajad ning eksperdid statistika, rahvastiku, sotsiaalvaldkonna, keskkonna, majanduse ja põllumajanduse alalt. Statistikanõukogu koosseisu volituste tähtaeg on neli aastat.

Aastaaruande koostamise ajal on statistikanõukogu koosseis järgmine:

- 1) Luule Sakkeus – Tallinna Ülikooli Eesti Demograafia Instituudi direktor, **nõukogu esimees**;
- 2) Tiina Annus – Haridus- ja Teadusministeeriumi nõunik;
- 3) Kalle Hein – Tartu Ülikooli eelarvetalituse juhataja;
- 4) Ülo Kaasik – Eesti Panga asepresident;
- 5) Ivo Karilaid – Tallinna Tehnikaülikooli majandusteaduskonna rahvamajanduse instituudi rahanduse ja panganduse õppetooli dotsent;
- 6) Tiit Kirss – Eesti Linnade Liidu nõunik;
- 7) Tõnu Kollo – Tartu Ülikooli matemaatilise statistika professor;
- 8) Andres Ojaver – Andmekaitse Inspektsiooni järelevalvedirektor;
- 9) Andres Oopkaup – Statistikaameti peadirektor;
- 10) Mait Palts – Eesti Kaubandus-Tööstuskoja peadirektor;
- 11) Rutt Rebane – Maaelu Edendamise Sihtasutuse (MES) Eesti Põllu- ja Maamajanduse Nõuandeteenistuse koordineeriva keskuse konsulent;
- 12) Hede Sinisaar – Sotsiaalministeeriumi sotsiaalpoliitika info ja analüüsi osakonna juhataja;
- 13) Matti Viisimaa – Keskkonnateabe Keskuse jäätmeosakonna nõunik.

Aasta jooksul oli nõukogu koosseisus kaks muudatust: Andmekaitse Inspektsiooni hakkas juba aasta algusest esindama peadirektor Viljar Peebu asemel järelevalvedirektor Andres Ojaver ning Statistikaametit aasta lõpukuul Priit Potisepa asemel uus peadirektor Andres Oopkaup.

Statistikanõukogu peab vajalikuks oma teisest tööaastast esile tuua järgmised teemad:

- arvamuse avaldamine statistikaprogrammi kohta;
- tutvumine Euroopa statistika põhimõtete ja kvaliteedikriteeriumidega;

- Statistikaameti peadirektori kandidaadi kohta arvamuse esitamine;
- ülevaate saamine registripõhise statistika tegemisest.

Statistikaprogrammile sai statistikanõukogu anda eelmise aastaga võrreldes põhjalikuma ja sisulisema hinnangu, sest oskas küsida vajalikku lisainfot. Nõukogu tutvus põhjalikult uute statistikatööde ja eelarve planeerimisega ning sedastas, et uute tööde tegemine Statistikaameti sisemiste ressursside arvel on viinud olukorrani, kus pärsitud on tööde kvaliteet ja organisatsiooni jätkusuutlikkus. Riikliku statistika vajaduse rahuldamisest objektiivse pildi andmiseks soovitas statistikanõukogu esitada Statistikaameti statistikatööde loetelus edaspidi ka need statistikatööd, mis rahalise katte puudumise tõttu on programmist välja jäänud.

Statistikanõukogu jätkas nii Statistikaameti vastavuse analüüsi **Euroopa statistika tegevusjuhise** põhimõtetele kui ka riigiasutuste koostöö jälgimist oma esimesel tööaastal tehtud ettepaneku (muuta Tervise Arengu Instituut riikliku statistika tegijaks) realiseerimiseks.

Statistikanõukogu peab positiivseks, et seekordne konkurss Statistikaameti **peadirektori ametikohale** õnnestus ning statistikanõukogul oli võimalik esitatud kandidaat heaks kiita. Nõukogu ootab 2013. aastal uuel peadirektorilt ülevaadet Statistikaameti strateegilistest valikutest.

Statistikanõukogu jälgis 2011. aasta **rahva ja eluruumide loenduse** andmekogumise ja andmetöötamise käiku, esialgsete tulemuste avaldamist mais 2012 ning ettevalmistusi põhitulemuste avaldamiseks detsembris 2012. Statistikanõukogu jätkab **registripõhise** rahva ja eluruumide loenduse ettevalmistuse jälgimist järgmiseks, 2020. aasta loendusvooruks.

Statistikanõukogu kogunes 2012. aastal seitsmele koosolekule, kus käsitleti kokku 35 päevakorrapunkti. Statistikanõukogu tööplaani on aruandele lisatud (Lisa 1).

Riikliku statistika seadus paneb statistikanõukogule järgmised ülesanded:

- 1) nõustada riikliku statistika tegijaid riikliku statistika programmi koostamisel;
- 2) anda Statistikaametile soovitusi riikliku statistika tegemise koordineerimisel;
- 3) avaldada rahandusministrile arvamust riikliku statistika programmi ja selle muudatuste kohta enne nende kinnitamist;
- 4) nõustada riikliku statistika tegijaid riikliku statistika tegemisel, sealhulgas statistikaalaste põhimõtete ja kvaliteedikriteeriumide rakendamisel;
- 5) anda rahandusministrile hinnang riikliku statistika tegemise kulutuste kohta ja esitada see oma aastaaruandes;
- 6) anda rahandusministrile soovitusi ja avaldada arvamust statistikaalase õigusloome valdkonnas;
- 7) avaldada arvamust Statistikaameti peadirektori ametikoha täitmiseks avalikku konkurssi läbiviivale komisjonile kandidaadi sobivuse kohta ning rahandusministrile Statistikaameti peadirektori ametist vabastamise kohta.

Aruande järgmised peatükid käsitlevad statistikanõukogu tööd ülesannete kaupa.

1. Nõustada riikliku statistika tegijaid riikliku statistika programmi koostamisel

Riikliku statistika programm koosneb kahest osast: Eesti Panga presidendi kinnitatavast statistikatööde loetelust ja Vabariigi Valitsuse kinnitatavast Statistikaameti statistikatööde loetelust.

Statistikaameti statistikatööde loetelu puhul soovitas statistikanõukogu tuua seletuskirjas selgemalt välja kuluarvestuse alused ja arendustööde osakaalu, rahvusvahelistele organisatsioonidele esitatavate küsimustike täitmiseks kuluva ressursi ning lisada loetellu statistikaprogrammist ressursipuudusel välja jäänud statistikatööd. Tõdeti, et statistikatööd ei ole täielikult kooskõlas ELi otsekohalduvate õigusaktide nõuetega. Rahastuse edasilükkumine võib põhjustada statistikatööde koormuse kuhjumist ja tegemata arendustööd ei anna loodetud kokkuvõidu. Et pidev sisemiste ressursside arvel töötamine on jõudnud piirini, kus see pärsib tööde kvaliteeti ja organisatsiooni jätkusuutlikkust. Peeti oluliseks leida raha riigi andmekogude/registrite andmete laialdasemaks kasutuselevõtuks riikliku statistika tegemisel. See on andmete kvaliteedi suurendamise ja ameti jätkusuutlikkuse eeldus. Statistikanõukogu soovitas kajastada statistikaprogrammi kinnitava Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõus järgmistel aastatel ka need statistikatööd, mis on programmist rahalise katte puudumise tõttu välja jäetud.

Juhiti tähelepanu arendusressursi puudusele ka valdkondades väljaspool Statistikaametit (keskkonnastatistika, sotsiaalteenustega seonduv sotsiaalstatistika, tervisestatistika), kus areng on ootustest aeglasem. Nende valdkondade arenduseks tuleks koostöös vastavate ministeeriumidega leida riigi vajadusi hõlmavad ametkonnaülesed lahendused ressursieraldusteks.

2. Anda Statistikaametile soovitusi riikliku statistika tegemise koordineerimisel

Riikliku tervisestatistika kvaliteedi ja täielikkuse tagamiseks soovitas statistikanõukogu alustada Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Statistikaameti ja TAI koostööd, et analüüsida TAI tervisestatistika osakonnale riikliku statistika tegija staatuse andmise asjakohane viis ja õiguslik alus. Nõukogu kutsus oma järgmistele koosolekutele vaatlejaliikmeks TAI kui potentsiaalse kolmanda riikliku statistika tegija esindaja.

Peale selle juhtis nõukogu tähelepanu ressursipuudusele riikliku tervisestatistika tegemisel ning tegi ettepanekuid TAI töökorralduse muutmiseks, et tagada tervisestatistika tegemise ametialane sõltumatus Euroopa statistika tegevusjuhise mõistes (nt muuta TAI tervisestatistika nii volitatud kui ka vastutavaks töötlejaks, tuua riikliku tervisestatistika juhtimine TAI juhi otsealluvusse). Et vältida andmete dubleerivat kogumist ja tagada harmoneeritud väljund, soovitati koondada riiklikud terviseuuringud TAI tervisestatistika osakonda. Toetati tervisestatistika nõukogu moodustamist TAI tervisestatistika osakonna juurde, nagu need tegutsevad nt rahvastikustatistika, sotsiaalstatistika või piirkondliku statistika tegijate juures.

3. Avaldada rahandusministrile arvamust riikliku statistika programmi ja selle muudatuste kohta enne nende kinnitamist

Statistikanõukogu leidis, et Statistikaameti statistikatööde loetelu

- katab tähtsamad riigisisese vajadused 2013. aastal;
- ei ole eraldatava raha piiratuse tõttu täielikult kooskõlas ELi otsekohalduvate õigusaktide nõuetega;
- alarahastamine ohustab statistikatööde kvaliteeti ja jätkusuutlikkust;
- ressursipuudusel statistikaprogrammist välja jäetud andmeesitajate halduskoormust vähendav statistikatöö „Andmekogude laialdasem kasutamine“ (kood 20008) on oluline.

Samas tõstis nõukogu esile, et Statistikaameti statistikatööde loetelu

- laiendab piirkondlikku mõõdet;
- vähendab majandusüksuste ja füüsiliste isikute koormust, laiendades andmete kogumist registritest.

Statistikanõukogu oli seisukohal, et järgmistel aastatel tuleks leida lisaraha

- eraldi statistikatöödeks, et luua pikaajalised ühtlustatud aegread;
- uute näitajate väljakujundamiseks konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ ja strateegia „Euroopa 2020“ raamistikus ning nende avaldamiseks Statistikaameti andmebaasis.

Statistikaametil soovitas statistikanõukogu edaspidi kaaluda

- teistelt organisatsioonidelt pärineva olulise sisendi eraldi esitust, et hinnata riigi koguressursi vajadust ning juhtida tähelepanu sisendit andvate ministeeriumide ressursivajadusele riikliku statistika tegemiseks (eeskätt keskkonna-, tervise- ja sotsiaalstatistika tarvis);
- eristada statistikatööd, mis on teineteisega seotud ja olenevad teineteisest.

4. Nõustada riikliku statistika tegijaid riikliku statistika tegemisel, sealhulgas

Statistikanõukogu tutvus **Euroopa statistika tegevusjuhise** 15 põhimõttest neljaga ja analüüsis Statistikaameti vastavust nendele.

Riikliku statistika tegemisel kogutud üksikandmete kasutamine teadusuuringutes hoiab kokku ressursse, sest andmete taaskasutusel tehakse lisajäreldusi ja võib paraneda üksikandmete kvaliteet.

Statistikanõukogu tutvus Andmekaitse Inspektsiooni (AKI) nõukoja arvamusega rahvaloenduse andmete kasutamisest teadusuuringutes. Nii 1989., 2000. kui ka 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmete puhul tuleb lähtuda riikliku statistika seadusest ning avaliku teabe seadusest. Üldjuhul tuleb teadusuuringuks kasutada kodeeritud andmeid. Teatud tingimustel on võimalik kasutada isikustatud andmeid, kuid selleks tuleb taotleda AKI luba, mis siiski ei anna teadusuuringu tegijale õigust andmeid kelleltki välja nõuda. Seda, kas andmeid väljastada, otsustab õigusaktide põhjal siiski andmete vastutav töötaja.

Teema olulisuse ja huvigruppide vastukäivate huvide tõttu otsustas nõukogu pühendada konfidentsiaalsete andmete teaduslikel eesmärkidel kasutamisele 2013. aastal eraldi koosoleku.

2012. aastal süvenes statistikanõukogu **statistikavaldkondadest põhjalikumalt rahvamajanduse arvepidamise süsteemi ja hinnastatistika olukorda ja arengusuundadesse**. Seejuures tuli nõukogul nentida, et Statistikaameti arendusressursi piiratuse tõttu ei ole hinnastatistika üksikandmed Eesti Pangas ikka veel kasutatavad ja täpsustamist vajavad riigisiseste organisatsioonide vajadused hinnaindeksite järele.

Edaspidistel statistikavaldkondade tutvustamistel soovib nõukogu põhjalikumalt kajastada statistikavaldkondade omavahelisi seoseid, sh eriti uute arenduste mõju teistele valdkondadele, teha ülevaade rahvusvahelistele organisatsioonidele esitatavate küsimustike täitmiseks kuluva ressursi kohta, samuti statistikavaldkondade Euroopa Liidu raammääruste ettevalmistusest.

Jätkus suuremahuliste statistikatööde – rahva ja eluruumide loenduse, registripõhise rahva ja eluruumide loenduse ja registriandmete üldise laiema kasutuselevõtu – käigu jälgimine.

Statistikanõukogu toetas Statistikaameti plaani avaldada 12. detsembril koos rahvaloenduse põhitulemustega ka alakaetuse hinnangud ning samal ajal teavitada tarbijaid 2014. aastal aset leidvast **loendustevaheliste aastate rahvaarvu korrigeerimisest**. Esimest korda hakkab Statistikaamet rahvastiku arvestust koostama isikupõhiselt (varem agregeeritud üheaastase soo-vanusstruktuuri baasil). Isikupõhisele rahvastikuarvestusele üleminekul võetakse alguspunktiks 2000. aasta rahvaloendus, millele hakatakse isikupõhiselt lisama inimesega toimunud sündmuseid.

Et REGRELi teemat on planeeritud käsitleda vastavas valitsuskomisjonis vähemalt kord aastas, otsustas statistikanõukogu käsitleda seda sama regulaarsusega. Arvestades REGRELi meetodika väljatöötamise käiku, võib osutada vajalikuks lasta inimestel 2020. aasta loendusvoorus kontrollida enda kohta olemasolevat registriinfot analoogselt veebiloendusega.

Statistikanõukogu tutvus **Statistikaameti tegevusaruande ja strateegia täitmise kokkuvõttega**.

Edaspidi soovitati esitada halduskoormuse info aastaaruandes ilma suurte ühekordsete statistikatöödeta, et halduskoormuse muutumist aastati paremini võrrelda. Järgmistes aastaaruannetes soovitati põhjalikumalt käsitleda halduskoormuse võimalikku muutumist tulevikus ning võrrelda halduskoormust statistikavaldkonniti.

Statistikaameti strateegia aastateks 2008–2011 on üldjoontes täidetud. Käib uue strateegia ettevalmistus, mille väljatöötamisel soovib kindlasti osaleda ka statistikanõukogu. Samuti peab nõukogu oluliseks saada regulaarselt ülevaadet Euroopa statistika tegevusjuhise põhimõtete täitmisest.

5. Anda rahandusministrile hinnang riikliku statistika tegemise kulutuste kohta ja esitada see oma aastaaruandes

Statistikanõukogu toetas Statistikaameti statistikatööde loetelu, mille kogumaksumuseks on 2013. aastal kavandatud 6 335 700 eurot. Siiski soovitas nõukogu kaaluda Rahandusministeeriumil võimalust leida Statistikaametile 2013. aastaks lisaraha kogusummas 146 000 eurot, sh ELi õigusaktidest

tulenevate kohustuste täitmiseks 96 000 eurot ning andmeesitajate halduskoormuse vähendamiseks 50 000 eurot. Eelkõige peeti vajalikuks leida raha ELi õigusaktidest tulenevate kohustuste täitmiseks, sest nende eiramine võib riigile tekitada tunduvalt suuremaid kulutusi trahvide kujul.

6. Anda rahandusministrile soovitusi ja avaldada arvamust statistikaalase õigusloome valdkonnas

Statistikanõukogu tõdes, et Statistikaameti peadirektori valimise protseduur on riikliku statistika seaduses küll sätestatud, kuid seda on praktikas võimalik mitmel viisil sisustada. Riikliku statistika seadus ei sätesta, kui kiiresti tuleb pärast konkursi nurjumist uus välja kuulutada. Tuleks analüüsida peadirektori valimise protseduuri riikliku statistika seaduse, avaliku teenistuse seaduse ja rahvusvaheliselt väljakujunenud hea tava valguses. Eelkõige tuleks tähelepanu pöörata peadirektori ametialasele sõltumatusele ja sellele, kuidas seda valimisprotseduuriga tagada.

Analüüsinud Statistikaameti peadirektori valimise protseduuri, teeb statistikanõukogu ettepaneku muuta riikliku statistika seadust järgmiselt.

§ 11 lõike 1 muutmise kaks varianti

- Statistikaameti peadirektori nimetab statistikanõukogu ettepanekul viieks aastaks ametisse Vabariigi Valitsus.
- Statistikaameti peadirektori nimetab rahandusministri ettepanekul viieks aastaks ametisse Vabariigi Valitsus. Rahandusminister kuulab enne ära statistikanõukogu seisukoha. Kui statistikanõukogu seisukohaga ei arvestata, peab seda põhjendama.

§ 11 lõike 2 muutmise

Statistikaameti peadirektori ametikoha täitmiseks korraldatakse avalik konkurss avaliku teenistuse seaduses sätestatud korras. Konkurssi läbiviiv komisjon kuulab ära statistikanõukogu seisukoha kandidaadi sobivuse kohta ning võtab arvesse § 10 nõudeid.

§ 11 lg 4 muutmise

Statistikaameti peadirektori ametist vabastamisel või ametiaja tähtaja saabumisel nimetatakse uus peadirektor ametisse samas paragrahvis sätestatud korras hiljemalt (6) kuu möödumisel ametist vabastamisest või tähtaja saabumisest.

7. Avaldada arvamust Statistikaameti peadirektori ametikoha täitmiseks avalikku konkurssi läbiviivale komisjonile kandidaadi sobivuse kohta ning rahandusministrile Statistikaameti peadirektori ametist vabastamise kohta

Statistikanõukogu leidis, et kõrgemate riigiametnike konkursi- ja atesteerimiskomisjoni esitatud kandidaat sobib Statistikaameti peadirektori ametikohale. Nõukogu kaasas kandidaadi juba enne ametisse määramist nõukogu töösse.